

АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ МОДЕЛЮВАННЯМ СИТУАЦІЙ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО ЗМІСТУ

Актуальність дослідження. У підготовці майбутнього викладача іноземних мов важливим є відповідність специфіки професійної діяльності вимогам, які стоять перед особистістю сучасного фахівця. Це здійснюється у процесі навчально-пізнавальної діяльності студента, яка забезпечує засвоєння способів та досвіду професійного розв'язання практичних завдань, оволодіння професійним мисленням та творчістю, тобто вона є професійно спрямованою, або, іншими словами, навчально-професійною діяльністю. Важливим є те, що таку діяльність необхідно активізувати, тобто стимулювати психологічні механізми особистості студента, які б сприяли більш ефективному засвоєнню знань, умінь, професійного досвіду. Як зазначає Т. Бондарєва, головна мета активізації – формування активності студентів, підвищення якості навчального процесу, який спрямований на засвоєння емоційно-ціннісного досвіду, забезпечення адаптації особистості до соціального оточення, а також сприяння самореалізації та розкриттю професійного потенціалу особистості [1, с.4].

Мета дослідження: здійснити науковий аналіз проблеми активізації пізнавальної діяльності майбутніх викладачів іноземних мов моделюванням ситуацій полікультурного змісту у вищих навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням наукових результатів. Одним із шляхів активізації навчально-пізнавальної діяльності, спрямованої на підготовку викладача іноземних мов є створення та розв'язання педагогічних ситуацій полікультурного змісту.

Моделювання педагогічних ситуацій – це процес утворення ситуацій-моделей, які імітують стан і динаміку навчально-виховного процесу.

Визначено провідні методи моделювання педагогічних ситуацій, зокрема методи теоретичного (аналізу й проектування), й практичного їх відтворення (імітаційно-дидактичного моделювання). Найбільш доцільними формами моделювання педагогічних ситуацій є індивідуальні та групові, які обирають з урахуванням можливостей, рівня пізнавального й професійного інтересу майбутніх викладачів іноземних мов.

Включення студентів до аналізу педагогічних ситуацій реального життя найбільш оптимально забезпечить формування полікультурної компетентності – інформаційної, комунікативної, мовної, культурної, методичної тощо. Під час розгляду ситуацій полікультурного змісту відбувається трансформація знань у практичні дії, формуються ціннісні орієнтації, студент усвідомлює важливість формування міжнаціональної толерантності, засвоює моделі професійних дій, що збагатять його практичний досвід, який він може використати в розв'язанні означених проблем.

Як природний розвиток людини не може бути успішним поза діяльністю без фізичних та духовних випробувань, так і професійний – без досвіду щодо того, як орієнтуватися в несподіваних обставинах і приймати оптимальні рішення не потім, а миттєво, цієї ж хвилини.

Розв'язуючи педагогічні ситуації, майбутній викладач іноземних мов розвиває професійне мислення, аналітичні та комунікативні здібності, формує кмітливість, опановує досвід пошукової та творчої діяльності, засвоює різноманітні способи педагогічного впливу, набуває умінь відстоювати, обґрунтовувати власну думку, ставати на бік вихованця й розуміти його позицію. Усе це можливо, якщо створювати ситуації, які б включали студента в реальне поле проблем професійної діяльності викладача.

Про необхідність створення проблемно-пошукових ситуацій у процесі виховання пише М. Яновська. Вона вважає, що проблемно-пошуковий стимул припускає педагогічне моделювання емоційно-значущих для людей

словесних й ігрових завдань, обґрунтованих на активному пошуку правильних моральних рішень у ситуації зацікавленого спілкування.

Автор класифікує форми створення проблемно-пошукових ситуацій і виділяє з них такі:

- аналіз проблемних питань, їх обговорення.
- аналіз моральних конфліктних ситуацій.
- створення уявних ситуацій морального вибору, близьких життєвому досвіду особи.
- аналіз думок однолітків, суперечливих висловлювань.
- розбір етичного змісту прислів'їв, приказок, афоризмів.
- етичні дилеми [5, с.36].

Українська дослідниця О. Грива вважає, що навчання міжнаціональної толерантності містить у собі серію вправ, ігрових методик та психолого-педагогічних тренінгів [2].

Створення ситуацій полікультурного змісту передбачає спрямування їх у професійне русло. Щоб розв'язати їх, необхідно застосувати оптимальні методи виховного впливу, які відкоригують думки, почуття дитини і перебудують його поведінку. При цьому відбувається блокування її негативних проявів, зміна відношення, установок, мотивів на спонукання до позитивних дій. Тобто студент, як майбутній педагог, формує установку на вибір та застосування такого методу впливу, який би викликав післядію та забезпечив позитивні зміни в структурі особистості. Під час розв'язання ситуацій студенти акцентують увагу на тому, що успіх залежить від особистості вчителя, його стосунків з учнем, особливостей вихованців, намірів та мотивів вчинку, форми виховного впливу.

Як стверджував В. Сухомлинський, педагогічна ефективність виховного впливу тим вища, чим менше учень відчуває в ньому задум педагога.

Педагогічні ситуації сприяють розвитку педагогічного мислення, крім того містять величезний виховний потенціал. Серед педагогічних ситуацій є

нестандартні, які потребують творчого підходу до їх розв'язання. Саме вони активізують інтелектуальні здібності педагога, стають умовою їх подальшого професійного розвитку.

У сучасній педагогічній науці В. Каплінський обґрунтовує технологію використання базових педагогічних знань, які виступають інструментом педагогічно грамотного розв'язання педагогічних ситуацій. «Включення» в роботу теоретичних положень – принципів виховання, які набувають цінності та реалізують свої функції.

У принципах виховання закладено гуманістичний зміст. І для того, щоб їх дотримуватися в педагогічній діяльності, викладачу необхідно бути гуманістом за своєю суттю – людяним, толерантним, миролюбним. А тому, розв'язуючи ситуації, студент обов'язково має опиратися на них: принцип безумовного позитивного ставлення до учня; принцип опори на позитивне у дитини; поєднання поваги з вимогливістю до вихованців; поєднання педагогічного керівництва з розвитком ініціативи і самодіяльності вихованців, прихованість виховних впливів; систематичність і наступність виховання; єдність та послідовність виховних впливів; емоційність виховання; врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів [3].

Аналізуючи ситуації зі студентами, ми дотримувались такого алгоритму дій:

1. Відтворення в пам'яті перерахованих принципів виховання;
2. Аналізуючи ситуацію (передумови, її причини, учасників ситуації), ми «приміряємо» принципи виховання, на які будемо опиратися, розв'язуючи її.
3. Відбір та використання методів виховання (вплив на свідомість, підсвідомість, організацію поведінки, оцінювання і корекції поведінки) та прийомів педагогічного впливу (гальмівні, спонукальні).
4. Недоцільність прийомів впливу в розв'язанні ситуації.
5. Рефлексія .

Наводимо приклади ситуацій, розв'язуючи які, студенти зосередять свою увагу на необхідності здійснювати підготовку до визначеного напрямку виховання.

Ситуація 1.

У 7 класі хлопці вороже налаштовані на хлопчика з Афганістану, виявляють агресію, ображають. Як зреагувати на цю ситуацію класному керівнику?

Ситуація 2.

У класі біженець з-за кордону. Учитель робить йому зауваження. Хлопчик агресивно відповідає своєю мовою. Подальші дії вчителя.

Ситуація 3.

Наприклад, кілька юнаків проходить по вул. Хрещатик у м. Києві і звертаються до прохожого хлопця англійською мовою. Той їм також відповів англійською, проте вони не зовсім його зрозуміли і звернулись російською з такими словами: «Короче, мы из Великого Новгорода – Великих городов русских». На що хлопець відповів: «А я з Києва – «матери городов русских». Потім хлопці з Росії розповідали, що із засобів масової інформації вони дізнались, що в Україні забороняють розмовляти російською, а розмовляють лише англійською й українською.

Завдання студентам:

Проаналізуйте ситуацію і дайте відповіді на запитання:

- поясніть, чим керувалися хлопці з Росії, надаючи таку інформацію?
- які засоби, методи використані для подачі інформації?
- змодельуйте діалог подальшої розмови.

У підготовці майбутнього викладача іноземних мов важливим є те, що цей процес має ґрунтуватися на гуманістичних позиціях. Адже зовсім не дивним є те, що люди понад двадцять століть прагнуть знайти людину в людині.

В умовах навислої небезпеки людству – загрози знищення, ми все частіше звертаємось до моралі, вбачаючи в цьому єдиний шлях виживання людства. Розв'язуючи ситуації полікультурного змісту, ми націлюємо майбутніх викладачів іноземних мов на врахування моральних засад, на які будуть опиратися при визначенні шляхів подолання проблеми.

Базою для реалізації ситуативного підходу є ігрова стихія, а центральною фігурою цих ігрових ситуацій є виконавець, тобто майбутній викладач, який, у ході реалізації навчальних дій, повинен використовувати всі свої розумові та психофізичні ресурси: мислення, пам'ять, увагу, уяву, емоції, волю (важливий фактор ситуації), голос, міміку, жести, паузи. І при цьому студент – виконавець ролі – вчиться діяти. Такий підхід до навчання добре узгоджується і з завданнями подолання психологічних труднощів, перш за все сором'язливості, невпевненості, страху, ніяковості, м'язового напруження, які можуть з'являтися в деяких студентів у процесі навчання. Досвід переконує, що така організація методичної підготовки майбутніх викладачів іноземних мов сприяє набуттю досвіду професійного спілкування; активне введення всіх студентів у комунікативну діяльність. Форми розв'язання ситуативних завдань здійснюють і колективно, й індивідуально. Особливо цінним стає застосування ситуативного навчання під час вивчення тих тем методики навчально-виховної роботи, які потребують порівняльного аналізу, і де бракує однозначного вибору методів, прийомів та засобів навчання, а існують лише пропозиції та думки, і відповідно, прийняття рішення. Для того, щоб ефективно використати розв'язання ситуацій, для формування умінь роботи з учнями у диверситивних класах, викладач повинен: оволодіти засобами організації й управління навчальними ситуаціями, методами планування, стимулювання контролю та оцінки, прийомами системного аналізу; уміти проводити порівняльний аналіз методів, прийомів та засобів навчання, які будуть пропонувати студентам і які є найбільш ефективними для кожної конкретної ситуації; уміти вибирати найбільш значеннєві та оптимальні

тактики і стратегії навчання для кожної конкретної ситуації. Як зазначає М. Строганова, складність упровадження ситуативного підходу в навчальний процес полягає в тому, що необхідно до кожного навчального етапу добирати окремі ситуації. Особливості проведення аналізу навчальних ситуацій виявляються в порядку аналізу навчальних ситуацій. Факт: Який саме проблемний етап навчання моделюють? Хто є учасниками? Що відомо про ситуацію? Проблема: Яке питання необхідно з'ясувати під час розв'язування ситуації? Які правила, вимоги і норми регулюють ситуацію? Аргумент: Які аргументи можуть бути наведені? Розв'язання: Яким буде розв'язання ситуації? Чому саме таким? Якими можуть бути наслідки такого розв'язання? Реалізація ситуативного підходу опирається на ситуативні вправи – це реальні ситуації, що представлені студентам для аналізу. Основні форми реалізації ситуативних вправ: ситуації-ілюстрації, ситуації-оцінки, ситуації-вправляння, ситуації-проблеми, рольові ситуаційні ігри. За допомогою цих методів можна проводити аналіз реальних ситуацій, визначати в них ключові проблемні питання, формулювати ідеї щодо можливого розв'язання [4].

Як бачимо, не викликає сумнівів те, що вміння і навички, сформовані під час впровадження ситуативного навчання, будуть необхідними в професійній діяльності майбутніх учителів для виховання міжнаціональної толерантності учнів. Ситуативний підхід до їхньої підготовки є комплексним поняттям і для нього характерні особливості, спрямовані на створення сприятливих умов для повноцінного саморозвитку, самоосвіти, самореалізації студентів, передбачає мотиваційний, ціннісний, особистісний, когнітивний компоненти. Під час реалізації зазначеного підходу студент із об'єкта перетворюється на суб'єкт діяльності, стає активним учасником навчально-виховного процесу. Ситуативне навчання покликане виконувати функцію проектування й розвитку активної особистості професіонала.

Висновки. *Отже*, у підготовці майбутнього викладача іноземних мов до створення ситуацій полікультурного змісту сприяють активізації пізнавальної діяльності студентів, наближають його до реальних умов навчально-виховного процесу, навчають будувати взаємини на основі діалогу, під час якого майбутній фахівець набуває професійного досвіду обміну думками, почуттями, сенсами, у позитивному підході до розв'язання проблеми, варіативності шляхів розв'язання ситуацій з опорою на педагогічні знання.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Бондарєва Т.* Активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів у системі ступеневої вищої освіти / Т. Бондарєва // *Нова педагогічна думка*. – 2013. – №11. – С. 83. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/jpdf/Npd_2013_1_19.pdf.

2. *Грива О. А.* Теоретико-методологічні підходи до виховання толерантності в учнів у процесі вивчення історії / О. А. Грива, А. Г. Ремньова // *Наукові записки національно-педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. – Випуск (83). – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – С. 61-71

3. *Каплінський В. В.* Основи виховної діяльності вчителя фізичної культури: навч. Посібник / В.В. Каплінський, І.О. Асаулюк. – Вінниця: «Едельвейс і К, 2014. – 294 с..

4. *Строганова М.* Ситуативний підхід до професійної підготовки вчителя української мови [Електронний ресурс]: / М Строганова // *Методика викладання мов*. – 2011.– С.719 – 724. – режим доступу: journal.kdpu.edu.ua/filstd/article/.../617/581.

5. *Definition and Selection of Competencies. Country Contribution Process: Summary and Country Reports.* OECD. – University of Neuchatel. – October 2001. – 279 p.

Анотація. У статті розглянуто проблему активізації пізнавальної діяльності майбутніх викладачів іноземних мов моделюванням ситуацій полікультурного змісту у вищих навчальних закладах. Доведено, що при послідовному застосуванні даної методики студенти факультету іноземних мов розвивають професійне мислення, аналітичні та комунікативні здібності, формують кмітливість, опановують досвід пошукової та творчої діяльності, засвоюють різноманітні способи педагогічного впливу, набувають умінь відстоювати, обґрунтовувати власну думку, ставати на бік вихованця й розуміти його позицію. Проведений аналіз підтверджує, що одним із раціональних шляхів активізації навчально-пізнавальної діяльності, спрямованої на підготовку викладача іноземних мов є створення та розв'язання педагогічних ситуацій полікультурного змісту.

Ключові слова: активізація, пізнавальна діяльність, моделювання ситуацій, майбутній викладач іноземних мов, полікультурний зміст.

Наталія Заричанская
Ірина Залесова
г. Винница, Україна

АКТИВИЗАЦИЯ ПОЗНАВАЛЬНОЙ ДЕЯЛЬНОСТИ БУДУЩИХ
ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ
МОДЕЛИРОВАНИЕМ СИТУАЦИЙ ПОЛИКУЛЬТУРНОГО
СОДЕРЖАНИЯ

Аннотація. В статье рассмотрена проблема активизации познавательной деятельности будущих преподавателей иностранных языков моделированием ситуаций поликультурного содержания в высших учебных заведениях.

Доказано, что при последовательном применении данной методики студенты факультета иностранных языков развивают профессиональное мышление, аналитические и коммуникативные способности, формируют сообразительность, овладевают опытом поисковой и творческой деятельности, осваивают разнообразные способы педагогического воздействия, приобретают умения

отстаивать, доказывать собственное мнение, становиться на сторону ученика и понимать его позицию.

Проведенный анализ подтверждает, что одним из рациональных путей активизации учебно-познавательной деятельности, направленной на подготовку преподавателя иностранных языков является создание и решение педагогических ситуаций поликультурного содержания.

Ключевые слова: активизация, познавательная деятельность, моделирование ситуаций, будущий преподаватель иностранных языков, поликультурное содержание.

Nataliya Zarichanskaya
Iruna Zalyesova
s.Vinnytsia, Ukraine

ACTIVIZATION OF INFORMATIVE ACTIVITY OF THE FUTURE
TEACHERS OF FOREIGN LANGUAGES BY MEANS OF MODELING
SITUATIONS OF MULTICULTURAL CONTENT

Annotation. The article deals with the problem of activization of informative activity of the future teachers of foreign languages by means of modeling situations of multicultural content in higher educational institutions.

It is proved that within the consistent application of the methodology students of foreign languages departament develop professional thinking, analytical and communication skills, form intelligence, master experience of search and creative activities, learn a variety of ways of pedagogical influence, acquire the ability to defend and prove their own opinion, side with a student and to understand one's position.

The analysis confirms that one of the rational ways to enhance teaching and learning activities aiming at training of foreign language teachers is the creation and the solution of pedagogical situations of multicultural content.

Keywords: activation, cognitive activities, simulations, a future teacher of foreign languages, multicultural content.

Зарічанська Наталія Володимирівна - канд.пед.наук, старший викладач кафедри теорії та методики навчання іноземних мов Вінницького державного педагогічного університету ім.М.Коцюбинського.

Залесова Ірина Віталіївна - канд.пед.наук, викладач кафедри теорії та методики навчання іноземних мов Вінницького державного педагогічного університету ім.М.Коцюбинського.